

Марія КОЗИГОРА

*Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут»
Волинської обласної ради.*

*PhD за спеціальністю Психологія,
старший викладач кафедри загальної
педагогіки, психології та методики
початкової освіти.*

Наталія ЯРОЩУК

*Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут»
Волинської обласної ради.*

*Викладач кафедри теорії та методики
дошкільної освіти.*

Готовність студентів педагогічних спеціальностей до роботи в інклюзивному освітньому середовищі

Сучасний розвиток освіти відбувається в умовах активного впровадження інклюзивних підходів, що забезпечують рівний доступ до навчання для всіх здобувачів освіти незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі, яке передбачає не лише організацію навчання дітей з особливими освітніми потребами, а й ефективну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу.

Готовність студентів педагогічних спеціальностей до професійної взаємодії в інклюзивному середовищі виступає важливою передумовою реалізації принципів інклюзивної освіти на практиці. Вона охоплює сформованість відповідних знань, умінь, ціннісних орієнтацій і здатність до співпраці з учнями, батьками, асистентами вчителя та фахівцями мультидисциплінарної команди.

А. Цапко та ін. інклюзивне навчання розглядають не лише як організаційну форму здобуття освіти, а як індивідуалізовану систему навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього середовища. Науковці підкреслюють, що його сутність полягає у включенні таких дітей до освітнього процесу разом з однолітками за умови створення відповідних педагогічних умов. Інклюзивне навчання передбачає адаптацію змісту, форм і методів навчання з урахуванням індивідуальних можливостей та потреб дитини, що забезпечує її повноцінну участь у спільній освітній діяльності [4, с. 66].

О. Фунтікова розглядає підготовку педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі як важливу умову забезпечення якісної освіти для дітей з

різними освітніми потребами. Підкреслюється, що сучасний педагог має бути готовим до роботи в умовах різноманітності учнівського контингенту, що передбачає не лише знання особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами, а й здатність організовувати освітній процес відповідно до принципів інклюзії.

Підготовка педагогів у цьому контексті трактується як цілеспрямований і системний процес формування професійної компетентності, що охоплює розвиток знань, умінь, ціннісних орієнтацій і мотивації до роботи в інклюзивному середовищі. Важливим компонентом підготовки визначається формування здатності створювати сприятливе інклюзивне середовище, що враховує індивідуальні особливості розвитку кожної дитини. Це передбачає вміння застосовувати адаптовані освітні програми, використовувати гнучкі педагогічні підходи, здійснювати індивідуалізацію навчання та забезпечувати психологічно комфортні умови для всіх учасників освітнього процесу [3, с. 803].

Н. Зобенько професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі розглядає як цілеспрямований процес формування їхньої соціально-педагогічної компетентності, що забезпечує готовність ефективно працювати з дітьми з різними освітніми потребами. Вона здійснюється на засадах системного, компетентнісного та діяльнісного підходів і передбачає чітке визначення цілей підготовки, оновлення змісту навчання відповідно до сучасних соціальних викликів, а також застосування інноваційних методів, форм і технологій навчання. Така підготовка спрямована не лише на засвоєння теоретичних знань, а й на розвиток практичних умінь організовувати освітній процес із урахуванням індивідуальних можливостей кожної дитини.

Важливим аспектом є посилення культуротворчих і особистісних складових у професійній підготовці педагога, що сприяє формуванню його гуманістичної позиції та здатності визнавати унікальність кожного учня. Це передбачає розвиток толерантності, емпатії, готовності до педагогічної взаємодії та створення психологічно комфортного освітнього середовища. У таких умовах майбутній учитель набуває здатності організовувати навчання на засадах поваги до різноманітності, забезпечувати рівні можливості для участі всіх дітей у навчальному процесі та сприяти їх гармонійному розвитку [1, с. 98].

Д. Лемішка стверджує, що формування готовності майбутніх учителів до роботи в інклюзивному середовищі передбачає розвиток здатності до емпатійної взаємодії з учнями. Йдеться про підготовку, спрямовану на становлення емоційної складової особистості педагога, який уміє розуміти, підтримувати та співпереживати дітям. Важливо, щоб ціннісні орієнтації майбутнього вчителя були спрямовані не лише на досягнення навчальних результатів, а й на усвідомлення власної відповідальності, формування толерантності, здатності до

самоконтролю та педагогічного оптимізму. Професійна готовність учителя не обмежується лише предметними знаннями й уміннями, а відображає рівень його свідомості, стиль професійної комунікації, психологічні особливості та педагогічне мислення. Вона включає такі компоненти, як інформаційна обізнаність, володіння педагогічними технологіями, знання основ психології та корекційної педагогіки, розуміння індивідуальних відмінностей дітей і здатність застосовувати варіативні підходи до навчання. Психологічна готовність педагога проявляється в емоційному прийнятті дітей з особливими освітніми потребами, їх активному залученні до навчальної діяльності та позитивному ставленні до власної професійної діяльності. У цілому професійна підготовка майбутнього вчителя тісно пов'язана з формуванням толерантного ставлення до учнів, батьків і всього освітнього процесу, що сприяє глибшому розумінню взаємозв'язків у системі інклюзивного навчання [2, с. 112].

Таким чином, можемо зробити узагальнення у вигляді компонентів готовності майбутніх педагогів до роботи в інклюзивному середовищі (табл. 1):

Таблиця 1. Компоненти готовності до роботи в інклюзивному середовищі

Компонент готовності	Змістова характеристика	Практичне проявлення
Когнітивний (знаннєвий)	Знання основ інклюзивної освіти, психології та корекційної педагогіки, особливостей розвитку дітей з ООП	Розуміння принципів інклюзії, уміння аналізувати освітні потреби учнів
Діяльнісний (практичний)	Уміння організовувати індивідуалізоване навчання, застосовувати адаптовані програми та варіативні методи	Використання диференційованих завдань, адаптація навчального матеріалу, створення комфортного середовища
Комунікативний	Здатність до співпраці з учнями, батьками, асистентами вчителя та мультидисциплінарною командою	Конструктивна взаємодія, командна робота, педагогічна підтримка
Ціннісно- мотиваційний	Прийняття ідей інклюзії, гуманістична позиція, толерантність, відповідальність	Повага до різноманітності, позитивне ставлення до